

vindicta, quia nec cruciabatur injuria : non eum zelus fecit immoderatus accensum, nec pietas reddidit inordinata remissum. Sic sic illatam discretus ultor injuriam, et non remissus indulgit, et non sæviens vindicavit. Tu quoque, venerabilis soror, et domina; hujus imitare sancti regis exemplum, ut pietatis simul atque justitiæ nunquam deseras institutum. Ita tamen, ut juxta apostolicum præceptum, superexaltet misericordia **419** judicium (*Jac. II*); et sic omnis judicii tui calculus ad omnipotentis Dei gloriam tendat; quatenus expleto commissi villicatus officio, is qui tuum tenet nunc in suis manibus spiritum, de terreno te ad coelestis gloriæ provehat principatum.

A Monasterium præterea Fructuariense, tanquam vere thalamum Jesu, tuæ magis ac magis commendo custodiae : cui quæso, ita pervigiles tuitionis tuæ depende semper excubias, **420** ut per te coelestis ille sponsus tuus in eo suaviter requiescat. Omnipotens Deus te ac tuos regiae scilicet indolis, filios benedicat, eosque non modo ad ætatis, sed etiam sanctitatis incrementa perducatur. Dominus autem Adraldus Bre-metensis rector cœnobii, vir videlicet religiosus et prudens, ex me per te officiosissime salvetur. Qui si vult, ut sibi quoque aliquid scribam, scribendo præcipiat.

Sit nomen Domini benedictum.

421-422 OPUSCULUM DECIMUM NONUM.

DE ABDICATIONE EPISCOPATUS. AD NICOLAUM II ROM. PONT.

ARGUMENTUM. — Orat pontificem summum, suppliciterque obsecrat, ut sibi episcopatus onus deponere permittat : causas præcipuas affert, quod senior sit, et idcirco quieti magis quam laboribus idoneus; quod illud laboriosum munus non sponte, sed coactus susceperit, et denique quod propter sua peccata, ut ipse inquit, indignus sit, qui in tam excelso honoris et dignitatis fastigio sêdeat. Licere autem, si ita tempus aut ratio postulet, episcopatu se abdicare, plurimis sanctorum virorum et exemplis et auctoritatibus comprobatur. In fine Deum precatur, ut eam pontifici mentem det, qua suis votis satisfaciat.

Domino suo NICOLAÏ universalipapæ, PETRUS peccator monachus servitum. **B**

Sacrarium Spiritus sancti vestrum pectus agnoscit, quia nisi me tunc necessitas apostolicæ sedis impelleret, et antiqua, quam jamdudum circa vos habueram, charitas invitaret, post sanctæ memoriæ domini Stephani, vestri quidem decessoris, mei autem persecutoris, obitum, ego a me protinus episcopatum non canonice traditum, sed violenter injectum funditus absidissem. Meministis enim, domine mi, quot querelas coram vobis sæpe deposui, quot gemitus, quot denique profunda suspiria ex imis visceribus traxi, quoties etiam uberibus lacrymis tristia ora rigavi. Veruntamen apud vos tunc non obtinui missionem, quia Romanæ Ecclesiæ, quæ ruinam minari videbatur, id utilitas non posebat. Nunc autem te in sagena Petri clavum regentem, sub tranquilla pace tota Christi gratulatur Ecclesia. Ventorum quippe se turbines reprimunt, procellarum spumantium volumina conquiescunt, mitescunt maria, totaque videtur cœli serenitas innovata. Cum igitur sub sancto pontificatu vestro jucunda pace universalis Ecclesia potiatur, canis meis, et grandævæ jamjam senectuti, quæso, requies non negetur. Quapropter ob remissionem omnium peccatorum meorum, quæ nequiter perpetravi, cedo jure episcopatus, et per hunc annulum (virgam enim tulistis) desperata deinceps omni repetendi querela, renuntio : utrumque etiam vobis monasterium reddo : et, ut quiescendi municipium veterano et merito militi permittatur, imploro.

CAPUT PRIMUM.

Probatum exemplis posse dimitti episcopatum.

Hic mihi fortassis objicitur, semel acceptum dimitti regimen non licere. Ad quod breviter dico quod sentio; quia plerique pontificatus jura non deserunt, et de sinistris sunt; quotquot autem legimus recta intentione dimisisse, certa spes est eos de æterna cum Christo societate gaudere. Neque tamen hæc dicimus, ut passim deseri episcopatum liceat, nisi videlicet id fieri necessitas, sive rationalis quælibet causa deposcat.

Enimvero B. Valerius episcopus dum sibi providit successorem, magnum Augustinum Hipponensi Ecclesiæ inthronizat antistitem.

C Lucidus Ficoclensis episcopus dum propinquum sibi obitum imminere cognoscit, ad cœnobialis portum convolat ordinis, ac sacerdotalis infulas dignitatis monachicis mutat induviis. Et, ut noveris quid sibi conversio ista contulerit, sicut authentica registri testatur historia, sub ipso migrantis obitu Spiritus sancti gratia lætissimo relucebat in vultu. Cui nimirum, et antequam moreretur, beatus apostolus Andreas apparuit, et qua hora migraturus esset ex corpore nuntiavit.

D Quid B. Adelbertum martyrem dicam? Qui nimirum quoniam Bohemiensis Ecclesiæ postposuit cathedram, monachum induens, triumphalem martyrii meruit invenire coronam.

Utique ex industria de ~~causa~~ ~~sciam~~, quidam sanctus pœnitens, cujus me ad præsens vocabulum **423** fugit, apud Gallias iam ante septennium fere

episcopatu dimisso, tandem angelo visitante præcipitur, ut ad episcopatum redeat; sed recusat, donec admonente eodem angelo, beatus advenit sub celeritate Remigius. Sic itaque ne deceptio potuisset forte subripere, etiam tuta formidans, humano cessit imperio, qui ad angelicum prius oraculum rigidus stetit.

Episcopus etiam ille Sabinensis, qui solium pontificale deseruit, et Farfense monasterium, contempta sacerdotali dignitate, construxit; quam nobilis in Christo vir fuerit, testis est antiqua traditio, quæ sanctitatis ejus insignia celebrat; testis moderna devotio, quæ piam ejus memoriam in benedictione frequentat. Quanti scilicet et prius, et postmodum in eadem sede usque ad vitæ terminum perdurarunt, et tam operosum fructum Deo nullatenus attulerunt.

Nec te, felix Bonite, præteream, qui hac duntaxat occasione percepta, quoniam de manu regis, laici videlicet hominis, traditionem Ecclesiæ te suscepisse contigerat, cathedram contempsisti, atque ad remotioris vitæ custodiam te protinus contulisti.

Venerabilis quoque Gaudentius Apsarensis episcopus, cujus ego familiaritatis dulcedinem merui, per quem Deus jam non ignobile miraculum fecerat, episcopatum dimisit, et de Slavonico regno navigans, littoribus Anconitanæ urbis applicuit, a qua non longe post biennium feliciter obiit.

Nam et Paulinus Nolanæ præsul Ecclesiæ, ut quærenti filium viduæ subveniret, ministerium pontificale deposuit, seseque tyranno cuidam tanquam vile mancipium subjugavit.

In ecclesiastica porro, quam Romanus quidam scriniarius scribit, historia, legisse me memini, Martyrium Antiochenum episcopum propter dissidentis inobedientiam populi, cathedram dimisisse, ubi sic dicitur: Rediens, inquit, Martyrius Antiochiam, et inveniens populos dissidentes, Zenonemque his faventem, coram Ecclesia abrenuntiavit episcopatu, dicens: Clero non subdito, et populo dissidenti, et Ecclesiæ squalenti abrenuntio, servans mihimet sacerdotii dignitatem. Ubi etiam illud invenitur insertum, quod Appio quidam patricius, qui imperante impio Anastasio, in Nicæna civitate presbyter fuerat per violentiam consecratus, quoniam prudens erat, ex decreto piissimi imperatoris Justini, qui Anastasio in scepra successerat, factus est præfectus prætorii. Sic nimirum, sic imperiali fuit pietate correctum, quod sub tyrannica fuerat tempestate præsumptum. Quod profecto idcirco referendum duxi, ut quoniam et ipse violenter attractus sum, hinc valeat colligi, quid etiam super me digne debeat ex antiquæ auctoritatis imitatione decerni. Quanquam et alterius videatur esse negotii definire, utrum hoc, quod ille de presbytero præfectus prætorii factus est, auctoritati, an præjudicio debeat imputari.

424 CAPUT II.

Quid de dimittendo episcopatu B. Gregorius sentiat.

Porro autem beatus papa Gregorius, si necessitas

A videretur exigere, nullatenus prohibebat episcopos ab injuncta sibi dignitate cessare. Cujus registri tantummodo titulum nobis sufficiat adnotare, ne judicemur epistolam laciniosa prolixitate distendere. Ait enim is qui registri volumen explicuit (*lib. IX, ep. 41*). Pontificibus, inquit, voluntarie suis renuntiantibus sedibus successores Gregorius nullo modo denegabat, eosque postmodum de redditibus relictæ Ecclesiæ sufficienter nutriendos esse censebat; et reliqua, quæ illic latius subnectuntur. Hinc est enim, quod idem præsul insignis de episcopo primæ Justinianæ, qui capitis ægritudinem patiebatur, hanc promulgat prolata disceptatione sententiam; Si vero, inquit, reverentissimus Joannes fortasse pro molestia sua petierit, ut ab episcopatus honore debeat vacare, eo petitionem scripto dante, concedendum est.

Porro et B. Hieronymus, dum de otioso Ecclesiæ rectore tractaret, adjecit: Illico, inquit, indignantis Domini responsione ferietur: « Serve nequam, quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, ut ego veniens, cum usuris exegissem illam? » (*Luc. XII.*) Quod doctor protinus exponens, ait: Id est, deposuisses ad altare, quod ferre non poteras. Dum enim tu ignavus negotiator denarium tenes, alterius locum, qui pecuniam duplicare poterat, occupasti.

Quid referam Lugdunensem episcopum, vita et vocabulo Justum, qui commissum sibi pontificatus officium et laudabiliter rexit, et non sine laude deseruit? Plane abruptius quidam in tantam furiosæ mentis prorupit insaniam, ut obvios quosque violentus impeteret, verberum collisione mactaret, plerisque membra præcideret, mortem postremo nonnullis inferret. Hic aliquando plurimis insectantibus, Ecclesiæ fores irrupit, seque tueri cœpit. Nam tunc eum necessitas edocebat ad cor redire, cum jam cogebatur a vita discedere; ecce sacerdos sanctus concitus ad ista prosiliit; et Ecclesiæ confugium petenti se defensor objecit. Hi vero, quorum propinqui vel extincti fuerant, vel truncati, vehementer instabant, et reum ad supplicia importuna constipatione quærebant. Quid plura? Tandem ad hoc perventum est, ut pius pontifex satisfactione suscepta ne reus mortis morti succumberet, quasi pro satisfactione victoriæ, eorum hunc manibus tradidisset [*f. traderet,*]; sed mox ut in eorum potestatem devenit, extinctus interiit. Protinus vir Dei tanquam si ipse hujus homicidii auctor esset, pavefactus intremuit, Ecclesiam dimisit, et in Ægypti partibus postmodum eremiticam vitam duxit. Hoc nimirum ita litteris tradidi, ut servus Dei dominus Stephanus, qui vestris assistit aspectibus, intimavit.

Petrus etiam archiepiscopus Ravennatem dimisit Ecclesiam, cui mox adhuc superstiti Honestus, primo videlicet Ottone habenas imperii gubernante, successit.

425 Enimvero et insignis ille Gregorius Nazian-

zenus, qui ab historiographis Deiloquus appellatur, Constantinopolitanam Ecclesiam contempsisse, imperante religioso, atque catholico principe Theodosio, traditur. Quod si nobis forte non creditur, ipsius hic historiae verba ponantur: Sancta, inquit, synodus Gregorio Deiloquo episcopatum Constantinopoleos roboravit, et hunc invitum in throno locavit, utpote multum laborantem, et urbem a lésione hæreséon liberantem. Cumque didicisset, quosdam ex Ægypto sapientissimus et beatissimus iste huic rei invidere, compositorio sermone ostenso, spontanee a throno regnantis urbis abscessit. Quo thronum refutante, Nectarium imperator, et synodus provehit. Hæc porro non nostra, sed ipsius historiae verba sunt.

CAPUT III.

Quod animæ gehennæ suppliciiis traditæ, Dominicis diebus refrigerio potiuntur.

Illud etiam, quod Humberti archiepiscopi, summæ videlicet auctoritatis viri, narratione cognovi, silentio tradendum esse non arbitror. Nam cum a finibus reverteretur Apuliæ, asserebat in regionibus quæ Putcolis adjacent, inter aquas nigras et fetidas, promontorium eminere saxosum et scrupeum. Ex quibus videlicet exhalantibus aquis consueto more teterrimæ videntur aviculæ repente consurgere, et à vespertina Sabbati hora usque ôd ortum secundæ feriæ, solitæ sunt humanis aspectibus apparere. Quo îndulti temporis spatio videntur hinc inde per montem elut solutæ vinculis libere spatari. Alas extendunt, plumas rostro prosequente depectunt, et in quantum datur intelligi, concessa ad tempus refrigerii se tranquillitate resolvunt. Quæ profecto volucres nec unquam videntur vesci, nec quolibet aucupis valent ingenio capi.

Dilucescente igitur matutina secundæ feriæ hora, ecce magnus ad instar vulturis corvus post præfatas aviculas incipit concava gutture graviter crôitare. Illæ protinus sese aquis immergentes abscondunt, nec ultra videndas se humanis oculis offerunt, donec advesperascente jam Sabbati die, de sulphurei stagni voragine rursus emergunt. Unde nonnulli perhibent eas hominûm esse animas ultricibus gehennæ suppliciiis deputatas. Quæ nimirum reliquo totius hebdomadæ tempore cruciantur, Dominico autem die cum adjacentibus ultro citroque noctibus, pro Dominicæ resurrectionis gloria, refrigerio potiuntur. **D** Cui scilicet assertioni etiam Prudentius nobilis versificator in hymnorum suorum opusculis attestatur. Sed cum hæc de aviculis, et corvo inter aquas nigras aliquando apparentibus, aliquando se abscondentibus, in pagina digessissem, religiosus Casinensis monasterii abbas Desiderius advenit, seseque rem sic habere funditus abnegavit. Cumque illum, et Humbertum, meum videlicet relatorem, in mutua colloquia deduxissem, Humbertus ait: Ego quidem hujus allegationis testimonium non defendo, verum tamen hæc simpliciter retuli, **426** quod ab accolis

A illius audivi. Sed quoniam personæ istæ, Desiderius videlicet et Humbertus, tantæ auctoritatis sint ut neutri eorum fides debeat denegari, ego quoque, quod scripsi, procaciter non affirmo, sed utrum verum sit necne, legentium inquisitioni relinquendum esse decerno.

Ut igitur illud inferam, propter quod ista præmissi, episcopus, qui tamen; si recte teneo, Capræis præerat, vidit majorem Benedictum papam, qui jam obierat, nigro equo quasi corporaliter insidentem. Cumque illum coeptum iter carpere cerneret, Heus, inquit, nonne tu es papa Benedictus, quem defunctum liquido novimus? Ipse, inquit, infelix ego sum. Et ille: Quomodo tibi est, Pater? Gravibus, ait, tormentis afficio, spe tamen, si adjutorium præbeatur, de mea recuperatione non privor; sed perge, quæso, ad fratrem meum Joannem, qui nunc apostolicam occupat sedem, eique mea sanctus legatione denuntia, ut illam potissimum summam, quæ in tali theca reconditur, in pauperes pro mea salute distribuât; sicque me redimendum esse, quandocumque tamen hoc decrevit miseratio divina, cognoscat. Nam cætera, quæ pro me sunt indigentibus tradita, mihi nihil penitus profuerunt, quia de rapinis sunt et injustitiis acquisita. His igitur auditis, episcopus Romam impiger adiit, Joanni papæ defuncti fratris verba narravit, episcopalis mox sarcinæ pondus abiecit, monachum induit, eoque modo salutem sibi ex aliena calamitate providit.

De æquivoco quoque ejusdem Benedicti papæ **(11)** atque nepote, qui post eum tertius, Joanni secundas in Romanæ sedis invasione successit, idem mihi narravit Humbertus; quia vassus quidam dum iter ageret, accidit ut juxta molendinum equo insidens pertransiret; ecce repente monstrum immane conspexit, quo viso subitus eum terror invasit, et stupefactus intremuit. Videbatur autem monstrum illud in aures duntaxat aselli caudamque desinere, cætera ursus erat. Cumque viator ad hoc portentum territus obrigesceret, fugamque præcipitem formidolosus iniret, informe prodigium humanæ vocis verba formavit: Noli, inquit, o vir, expavescere; hominem me olim fuisse, sicut et ipse nunc es, procul dubio crede; sed quia bestialiter vixi, post vitæ finem bestię perferre speciem merui. Porro cum ille perquireret, quis fuisset: Ego, ait, ille solo nomine Benedictus fui, qui nuper apostolicæ sedis apicem indignus obtinui. Inquisitus autem, quid jam retributionis haberet: Nunc quidem, inquit, usque ad iudicii diem per dumosa, atque squalentia, per sulphurea loca, et fetores exhalantia, atque incendiis conflagrata, rapior et pertrahor; post extremum vero iudicium, corpus meum simul et animam irremediabilis cruciatus, et gehennalis barathri me irrevocabilis olla deglutiet, ita ut nulla mihi recuperationis spes in posterum restet. Post hæc vero, et hujusmodi verba disparuit. Sed cum ego, cur ille

(11) Eius nominis undecimi.

in hac specie conspectus sit, indignem quæro, non A
desse mysterium ab eo quod visum est, depre-
hendo. Nam quia miserabilis ille ab ipso funesti
pontificatus sui primordio 427 usque ad finem
vitæ in luxuriæ cœno versatus est, non incongrue
visus est, et ab auribus incipere, et in caudam asini
terminare. Asinus quippe luxuriosum est animal,
sicut propheta designat cum de carnis immunditiæ
deditis, ait: « Ut carnes asinorum, carnes eorum
(Ezech. xxiii). » Quod autem per cætera membra
ursi tenebat speciem, vitam in omnibus docetur du-
xisse carnalem. Nam, sicut a physicis traditur, ursa
cum parit, non catulum, juxta consuetudinem be-
stiarum, sed frustum carnis effundit: mox quod
effusum est, crebrius lingendo et lambendo compo-
nit, sicque ad sui similitudinem lingua formante, B
producit (PLIX. lib. viii, cap. 56). Jure igitur qui
luxuriose, et carnaliter vixit, in asini simul et ursi
figura comparuit. Cui nimirum quis non videat
quanto melius fuerat, ut episcopatum deserens,
pœnitentiam ageret, quam in eo usque ad vitæ ter-
minum perseverans, veram vitam funditus perdi-
disse?

CAPUT IV.

*De monacho, qui damnatus in inferno, postea libe-
ratus est.*

Sed quia hoc triste prætulimus, aliud pietatis divi-
næ miraculum, quod nimirum lætos habuit exitus
ex ejusdem Humberti narrationibus subnectamus.

In monasterio, inquit, B. Silvestri, quod in Urbi-
nate constitutum est territorio, quidam monachus C
oblit, et ab incipiente gallicinii nocturnalis articulo,
usque ad secundam diei horam cadaver examine,
lotum juxta morem, atque constrictum, fratribus
circumquaque psallentibus, in feretro jacuit. Cumque
transactis jam missarum ex majori parte solemnibus,
Agnus Dei, juxta regulam diceretur, ecce repente,
qui mortuus jacebat in medio, anima redeunte,
surrexit. Stupefacti sunt fratres, et nova nimis
admiratione perterriti: nimirum quem funeris offi-
cium persolventes extulerant, nunc vitalem spiritum
recepisse videbant. At cum propius accessissent,
verbaque ex ore illius audire avidius inhiarent: Ah
scelus! ille maledicta, et contumelias in Deum
cepit effundere, benedictum Salvatoris nomen im-
pie blasphemare, vivificæ crucis signum, ut oscula-
retur, oblatum, sacrilego ore conspuere; intemera-
tam quoque Dei Genitricem ignominiosis non time-
bat opprobriis lacerare. Ut quid, inquiens, pro me
psallitis, vel sacrificiorum hostias offerre tentatis?
Ego enim in ipsa flammantis tartari profunda de-
scendi, ibique me meus magister, et dominus Lucifer
irrevocabiliter deputavit; coronam plane suam
æream inexstinguibili semper ardore candentem,
mihi in capite posuit: ejusdem quoque metalli chla-
myde me, qua induebatur ipse, vestivit. Erat autem
chlamys tam longa, ut talo tenus flueret; tam fer-
venter ignita, ut liquefacta guttas emittere videret-
tur. Cumque fratres eum, ut pœnitentiam ageret,

atque ut occulta sua in medium proferret, unanimi-
ter hortarentur, ille anathematizabat et blasphema-
bat: et non solum pœnitentiæ remedium, sed et
omnia redemptionis nostræ mysteria ore rabido
atque 428 sacrilego condemnabat. Monachi vere
ad semper victricia orationis arma pio studio recur-
rentes, cœperunt, abjectis indumentis, corpora sua
scopis allidere, pugnis pectora tundere, psalmodiæ
atque omnium, quibus valebant, precum generibus
insudare. Cunctis itaque fratribus in luctuosis ora-
tionibus et jejuniis constitutis, ac sub divinæ pietatis
expectatione suspensis, tandem supernæ virtutis
splendor emicuit. Ecce enim desperatus ille, et vo-
ragine maris hiantis absorptus, ad superficiem re-
diit: Dei quippe Salvatoris omnipotentiam laudat,
B nequissimis Satanæ ludificationibus abrenuntiat,
crucem adorat, pœnitentiam flagitat. Confessus est
autem, quia post renuntiationem sæculi, in fornicationem
cecidit, quam tamen eotenus nulli penitus
per confessionis indicium patefecit. Laudans igitur,
et benedicens Deum usque in diem alterum vixit,
sicque Creatori suo mirabiliter restitutus, in sancta
de hoc sæculo confessione migravit. Sic sic nimirum
ternæ orationis fructus effloruit, quæ videlicet oratio
ex ipsis gehennæ visceribus prædam rapuit, et de
flammarum stipula in structura supernæ Hierusalem
lapidem vivum posuit. Hæc mihi Humbertus archi-
episcopus retulit, cujus nimirum verba velut apo-
stolica videntur veritate fundata.

CAPUT V.

Quod episcopatus sit arduum munus.

Si ergo ille, qui in monachatu ceciderat, quique
de sola sua anima rationem debebat, tam terribili
meruit sententia condemnari; qua mente securus
est quilibet mei similis indignus episcopus, qui nimi-
rum tot est animarum reus, quot per ejus negligenti-
am, seu prava exempla depereunt? Cum constet
fuisse nonnullos, pro levi etiam quolibet impedin-
to, episcopali regimine sponte nudatos, ex quibus
hic unum sufficiat inseri, quem profecto in ea, quam
Cassiodorus de Græco in Latinum transfert, historia
promptum est reperire, cujus hic historiæ nuda
duntaxat verba conscribimus, ut dubietatis scrupu-
lum ambigentibus auferamus.

D Silvanus, inquit, rhetor fuit prius Troili sophistæ
discipulus, et ad perfectum Christianus, vitamque
monachicam diligens. Is enim doctoris pallio uti
despexit. Quem post hæc Atticus episcopus compre-
hendens, episcopum Philippopoleos ordinavit. At
ille tribus annis in Thracia degens, nec frigora ferre
valens, cum haberet corpus valde debile atque
subtile, rogavit Atticum ut eum in locum aliam con-
stitueret, dicens, non ob aliam causam, nisi propter
frigus ea se loca vitare. Cumque alter pro eo fuisset
ordinatus, mansit Silvanus Constantinopoli, vitam
monachicam perfectè custodiens: tantumque sine
ulla fuit arrogantia, ut plerumque in tanta multi-
tudine civitatis cum soleis despectus procederet.
Quodam vero tempore prætereunte, Trojanæ præsul

Ecclesiae moritur, Trojanique venerunt petentes episcopum. Cumque cogitaret Atticus, quem ordinare deberet, subito contigit ad eum salutandum **429** venire Silvanum. At ille videns eum, mox cogitare cessavit. Tunc ad Silvanum: Non habes, inquit, ulterius occasionem, pro qua ecclesiasticas curas possis effugere. Troja namque non habet frigus, sed ecce apparatus est tuo corpori opportunus a Deo locus; præpara ergo temetipsum, et ad Trojam continuo proficiscere. Migrat ergo Silvanus.

Verum si quis hunc fortasse temeritatis accuset, eumque pro solo frigore commissum regimen contempsisse, atque pro corporis commoditate ad aliud demigrasse condemnet, audiat post hæc insigne per eum claruisse miraculum, et sic saltem livido reprehensionis morsu lacerare desinat justum. Sic enim subjungit historia: Quo facto, miraculum quod inter manus ejus accesserit enarrabo. Navis maxima, quæ grandes columnas devexit, nuper in littore Trojano fabricabatur; cumque eam ad mare ducere voluissent, multis funibus, atque populo trahente, nullatenus movebatur. Quod dum plurimis diebus ageretur, suspicati sunt navem a dæmonio retineri. Tunc ad Silvanum venientes episcopum, rogaverunt eum, ut in eo loco daret orationem, credentes hoc modo [*deest ibi posse, vel aliquid ejusmodi*] trahi navem. At ille humili sermone dicebat se esse peccatorem, asserens hoc opus alicujus esse justum, non suum. Quem dum rogassent, venit ad littus, factaque oratione, tetigit unum funem, jubens ut insisterent operi cum labore. Tunc illis breviter impellentibus, cursim navis ad mare processit. Hoc miraculum reverentiam illius viri cunctos fecit habere provinciales. Enimvero si episcopatum dimittendo, atque ad alium commigrando Silvanus iste peccasset, non in ostensa signi virtute mirabilis, sed reatu potius miserabilis videretur. Virtus ergo miraculi testimonium perhibuit sanctitati. Porro autem, si episcopatum, ut dicitur, nulla licet ratione dimittere, quid est, quod tot sancti pontifices per historiarum passim quæque volumina reperiuntur de suis se Ecclesiis ad alias transtulisse, cum profecto suas ante relinquerent quam ad reliquas transmigrarent? Quorum plerique cum commissum regimen spernerent, ad aliud se transituros adhuc funditus ignorabant.

Et certe ipsa ratio docet, minus esse eum simpliciter ab episcopatu desistitur, quam cum ex uno ad alium transmigratur. Non igitur ab eo me cohibebit moderna versutia, ad quod venerabilium Patrum cohortantur exempla. Enimvero, si beatus ille Silvanus propter solum corporis frigus episcopatum sine reprehensione deseruit; cur ego, spreto pastore regimine, transgressionis arguar, qui quotidie curarum sæcularium negotiis irretitus, a divini amoris fervore tepesco, et lethiferum torpentis animæ frigus incurro? dicente Scriptura: « Sicut frigidam facit cisterna aquam, sic frigidam facit

malitia animam (*Jer. vi*). » Memini enim sæpe me ita divini amoris igne succensum, ut optarem protinus claustra carnis effringere, et quasi de cœno solutus, et carceralibus tenebris, ad æternitatis lumen medullitus anhelare. Erat enim mihi tunc, sicut per prophetam Dominus pollicetur, cor carneum, sive ut mihi videbatur, cereum (*Ezech. xi*). Quod nimirum desiderii cœlestis afflatum **430** flamma liquesceret, et uberibus lacrymis flebilis frequenter ora rigaret. Horrebam audire, quanto magis ore proferre, quidquid non provocabat ad Christum, omnesque nugas sive neniās verborum sæcularium velut rictus canum, sive morsus serpentium deputabam. Sæpe cernebam præsentissimo mentis intuitu Christum clavis affixum, in cruce pendentem, avidusque suspiciebam stillantem supposito ore cruorem. Porro si nitar apicibus tradere quidquid mihi contemplari dabatur, vel de sacratissima nostri Redemptoris humanitate, vel de illa cœlestis gloriæ inenarrabili specie, ante diem elabatur quam rei series digeratur. Nunc autem durus et saxeus, dum negotiis jugiter exterioribus atteror, in compunctionis intimæ lacrymas non resolvor. Enimvero sæpe manum meo pectori superpono, et animarum medico quasi purulentum vulnus ostendo, clamitans, et intima supplicatione vociferans: Qui cavernas, inquam, tartareas divinitatis tuæ radiis illustrasti, cordis hujus tenebras dimove, ac veritatis tuæ luce serenus infulge. Sed clamanti secus viam cæco Jesus aliquando stat (*Matth. x*; *Luc. xviii*), lumenque reformat; aliquando pertransit, tanquam desidiose clamantem non audiat; sicque miser cæcus in sua nihilominus cæcitate perdurat. Ego, ego, proh dolor! tanquam alter Samson (*Judic. xvi*) septiformis Spiritus sancti dona, quasi septem crines, amisisse me defleo; et effossis oculis non frontis, sed cordis, curarum sæcularium molam volvo. Ego ille Sedechias; cui rex Babylonicus prius filios interficiens, bonorum operum fructus abstulit (*IV Reg. xxv*): postmodum oculos eruit, dum contemplationis intimæ luce privavit. Si igitur sanctus ille vir, Silvanus scilicet, propter solam corporis incommoditatem non cunctatus est dimittere Thraciam: cur ego non deseram pro cavendis tot animæ vulneribus Romam? Quamquam et ipsi corpori meo non sit prorsus innoxia, utpote ferax febrium nec vagarum. Unde et tetra-stichon hoc olim protulisse me memini:

VERSUS DE ROMA.

Roma vorax hominum, domat ardua colla virorum:
Roma ferax febrium, necis est uberrima frugum.

Romanæ febres stabili sunt jure fideles.

Quem semel invadunt, vix a vivente recedunt.

Animæ igitur, simul et corporis adversitate detentus, revertatur fugitivus ad dominum suum, spretis porcis, et siliquis, ad patris osculum filius reddeat (*Luc. xv*): ad vires Samson pristinas, capillis renascentibus, incalescat (*Judic. xvi*), qua-

tenuis stolam primam, quam amiserat, induat, et victores suos reparatis viribus sternat.

CAPUT VI.

De simoniaco episcopo, qui non poterat nominare Spiritum sanctum.

Interea illud etiam, quod Hildebrando Romanæ Ecclesiæ archidiacono referente didicimus, **431** his inserere operæ pretium judicamus. Nam cum adhuc subdiaconatus dumtaxat fungeretur officio, a Victore papa apocrisiarius ad Gallias destinatus, synodum congregavit, in qua videlicet sex episcopos diversis criminibus involutos, ex apostolicæ sedis auctoritate deposuit; inter quos quidam erat episcopus, qui quoniam per simoniacam hæresim ad episcopatus culmen irrepserat, Spiritum sanctum verbis exprimere, quibuscunque tentaret nisibus, non valebat. Et quidem Patrem et Filium expedite satis, ac facile proferebat; ad Spiritum vero sanctum cum pervenisset, mox lingua balbutiens tandem rigida remanebat. Merito siquidem Spiritum sanctum dum emit, amisit; ut qui exclusus erat ab anima, procul esset etiam consequenter a lingua. Hac igitur difficultate convictus, episcopale decaravit officium. Sed absit ut hunc sanctorum virorum catalogo dignum iudicem; qui pro Christi amore pontificales infulas dimiserunt.

Porro autem, quia prudentissimi illius viri semel incidit mentio, aliud etiam insigne quod retulit, etiam si non magnopere ad propositum thema pertineat, non silebo. Nam dum de prædiis Ecclesiarum injuste possessis, sub præsentis vestræ conspectu, venerande papa, in Aretina concionaretur Ecclesia, intulit congruenter exemplum: In Teutonicis, inquit, paribus comes quidam dives ac præpotens, sed quod in illo hominum ordine prodigium est reperiri, bonæ opinionis; et innocentis vitæ, prout humanum erat de ejus æstimatione iudicium, ante decennium fere defunctus est. Post cujus obitum quidam religiosus vir per spiritum ad inferna descendit; præfatumque comitem in supremo gradu cujusdam scalæ positum vidit. Aiebat namque, quia scala illa inter stridentes et crepitantis ultrices incendii flammam videbatur erecta, atque ad suscipiendos omnes, qui ex eadem comitam genealogia descenderent, constituta. Erat autem tetrum chaos, et immanè barathrum infinite patens, atque in profunda demersum, unde scala producta surgebat. Hoc igitur ordine succendentium sibimet series texebatur, ut cum quis eorum novus accederet, primum interim scalæ gradum teneret, is autem qui illic repertus erat, aliique omnes ad proximorum sibi graduum ima descenderent. Cumque alii atque alii ex eodem genere homines post carnis obitum ad præfatam scalam per temporum intervalla confluerent, alii protinus cedentes inevitabilis necessitate iudicii ad inferiora migrabant. Plane dum vir qui hæc contemplantur, causam hujus horrendæ damnationis inquireret, et præsertim cur ille comes sui temporis puniretur, qui tam juste, tam decenter,

tam honeste vixisset, audivit: Quia propter quamdam prædii possessionem Metensis Ecclesiæ, quam beato Stephano proavus ejus abstulerat, cui videlicet iste jam decimus in hæreditate successit, omnes isti non diverso supplicio deputati sunt; et sicut eos ad peccandum non dispar avaritiæ culpa conjunxit, ita nihilominus ad perferendas atrocis poenas incendii commune supplicium copulavit.

Hoc ecclesiastici juris injusti possessores advertant **432** et subtiliter caveant, ne dum se redditibus satiant alienis, edaces postmodum flammam depascant medullis suis. Quia igitur nos non tam districtæ scribentium regulæ quam ædificationi fraternæ cupimus deservire, rem velut ab intentione propositi operis extraneam apposimus; ut quodammodo fluctivagum quid, ne oblivio funditus raperet, styli funiculo stringeremus. Nam cum quis piscaturus egreditur, si casus attulerit feram repente vel volucrum, capit, etiamsi nil de venatione, vel aucupio proposuerit. Præterea, ut nostris assertionibus etiam evangelica non desit auctoritas, Salvator noster cum domum principis synagogæ, filiam ejus resuscitaturus aggreditur, mulieri fluxum sanguinis patienti (*Matth. ix*), velut absque ea quam coeperat, intentione medetur. Quid igitur mirum, si scribentes aliquando quod coeptum est intermittimus, nec omittimus; illud videlicet insertentes, quod nihilominus ad ædificationem pertinere sentimus? Quanquam et hoc a nostro proposito non abhorreat, quia si ille propter unam Ecclesiæ possessionunculam periit; quid de illo sentiendum est, qui sub nomine episcopi totam Ecclesiam, cum indigne præsideat, non dimittit? Jam itaque post divorticulum, ad propositum revertamur.

Quid etiam de beato Milesio martyre in Tripartita referatur historia non silebo; quod nimirum, ut uberiores legentibus præbeat fidem, eosdem apices styli currentis apponam. Tunc etiam, ait, episcopus, Milesius nomine, martyrio coronatus est. Qui primum quidem militabat apud Persas, postea vero relicta militia, conversationem zelatus est apostolicam. Dicitur enim, quia dum in civitate Persica episcopus fuerit ordinatus, multa sæpe sit passus, et plagatus, atque tractus, sed virili mente cuncta sustinuit. Cumque nulli potuisset illic suadere ut Christianus fieret, graviter ferens, maledixit civitati, et exinde discessit. Post paucum vero tempus primatibus ejusdem loci in regem peccantibus, superveniens exercitus cum trecentis elephantis civitatem subvertit, et velut desolatam regionem arantes seminibus tradiderunt. Milesius autem episcopus solummodo peram circumferens quæ sacrum codicem evangeliorum habebat, perrexit orationem facturum ad Hierosolimam, et inde in Ægyptum, ut videret monachos ibidem conversantes. Qualis igitur iste sanctus, et miraculorum fuerit operator, Syri sunt testes qui ejus actus vitamque scripserunt. Ecce hic, qui commissi regiminis jura postposuit, non modo nullum reatus crimen incurrit, ultra

etiam ut miraculorum virtutes operaretur obtinuit. **A** episcopatus non me minus exhortatus est, verbo quam provocabat exemplo.

CAPUT VII.

De Arnulpho Metensi episcopo.

Sane dum historiarum latitudinem tanquam cœli faciem curioso perlustramus intuitu, beatus Arnulphus, Ecclesie videlicet Metensis episcopus, velut aureum nobis sidus occurrit; qui et ignorantie nostrae tenebras per exempli sui radios abigit, et nostris allegationibus inexpugnabiliter **433** robur attribuit, atque omnem super hoc capitulo nodum dubietatis absolvit. Hic profecto, sicut veridica fratrum relatione didicimus, qui descriptam ejus se lectitasse testantur historiam, in Lotharico regno non procul a Flandria, ducatus gerebat officium. Hic praeterea Pippini pater, et Caroli magni regum avus fuit. Cumque divini Spiritus ardore succensus, uxoris affectus filiorumque postponeret, ac mundanae gloriae pompas gloriae Christi paupertate mutaret, ad eremum properans, contigit ut per fluvium, qui Mosella dicitur, transitum viator haberet. Sed cum jam medium fere superjecti pontis attingeret, ubi torrentis alveus profundior decurrebat, illic anulum suum sub hac foederis conditione projecit. Cum ego, inquit, anulum hunc recepero de spumosis fluctibus erutum, tunc me procul dubio confidam omnium peccatorum meorum nexibus absolutum; moxque eremum petiit, ubi non parvo tempore sibi ac mundo mortuus vixit. Interea, defuncto, qui tunc fuerat, Ecclesiae Metensis antistite, beatum Arnulphum ad pastoralis jura regiminis dispensatio divina provexit; dumque esu carniam, prout in eremo desueverat, in Ecclesia nihilominus abstineret, piscis aliquando sibi elatus est in xenium, quem coquus exenterans, in ilibus ejus anulum reperit, cumque mox domino suo laetabundus offerre curavit. Quem beatus episcopus ut aspexit, illico recognovit: et non tam vibrantis metalli miratus est venam, quam quia propitiatione divina reatus sui consecutus est veniam; quodque vim admirationis exaggerat, bidui iter est a ponte unde projectus est anulus usque ad locum ubi piscis venerabili fuit episcopo praesentatus. Tunc vir Dei quo a peccatis est absolutus, hinc magis est sub divino terrore constrictus: et eo se arbitratur amplius debitorem, quo circa se videt majorem supernae clementiae bonitatem. Eligens igitur sibi successorem, rursus eremum petiit, ibique pastorali cura deposita, usque ad felicem obitum vixit. Insignis itaque vir quod fecit, nos utique ut faceremus edocuit.

Praeterea vix adhuc quindecim emensi sunt dies, ex quo vidi Arnulphum venerabilem virum sponte sua ecclesiastici regiminis administratione nudatum. In cisterna siquidem Apula civitate cathedram obtinuerat, quam reliquit, ac duobus ferreis circularis non parvi ponderis pectus, ventremque constrinxit, quibus affligi fere jam a septennio non cessavit; vino vel nunquam, vel raro utitur, crebris quoque jejunis maceratur. Hic tantus vir ad abrenuntiationem

Porro autem Hildulphus Treverensis archiepiscopus, quantae sanctitatis, quamque mirificae vitae vir fuerit, spatiosus Occidens non ignorat. Qui nimirum, ut gestorum illius testatur historia, Jacob Leuchae urbis, quae nunc Tullus vocatur, obsecravit episcopum, ut sibi congruum ad habitandum provideret solitudinis locum. Prius itaque sibi successorem elegit, deinde monasterium construens, per monasticae disciplinae lineam districtus incessit. Ubi nimirum tot per eum facta miracula luce clarius **434** perhibent, quia vir domini episcopatum dimittens, non modo reatus maculam non incurrit, verum etiam Deo suavitatis sacrificium obtulit.

B Quid referam Deodatum supernae sanctitatis virum, ejusdem scilicet Ecclesiae Treverensis episcopum? Quia, sicut authentica tradit historia, a Giraldo ejusdem Leuchae sanctissimo praesule in saltu Vosagi locum obtinuit, in quo renuntians saeculo, laudabiliter conversatus, monasteria statuit atque post diutinam in Christi agone militiam vitae senatum laureatus intravit.

Quid Gondebertum, praeclearissimum videlicet archiepiscopum Senonum? Hic plane caelesti desiderio aestuans, commissam dimisit Ecclesiam, et in loco qui Grandiavium dicitur coenobium Senonense construxit, quod scilicet ex relictae Ecclesiae vocabulo denominavit. Deceveram quidem vicenarium non excedere numerum, sed quod praec oculis est, latere non patior.

C Postremo igitur, ut omissis caeteris, ad domesticum recurramus exemplum. Lambertus venerandae memoriae, qui ante vos Florentinae praesul Ecclesiae tertius praefuit, spreto pontificatus officio, monasticae disciplinae subiecit. Cujus nimirum quam splendida fama ora hominum compleat, quam suavis odor opinionis mentium nares aspergat, vestrae quoque beatitudinis sublimitas non ignorat.

Beatus quoque Nonnus martyr, qui et Hippolytus, memoriae nostrae non praetereundus occurrit. Qui nimirum postquam triginta millia Saracenorum ad Christi fidem efficacissima praedicatione convertit, postquam beatam quoque Pelagiam de lupanaribus ad Ecclesiae pudicitiam provocavit, postquam denique nonnullos sanctarum expositionum libros luculenter explicuit, tandem episcopatum deseruit; de Antiochenis partibus, unde erat oriundus, abcessit, Romanos fines appetiit. Cumque beata Aurea apud Ostiam civitatem, saxo cervicibus alligato, in marinis fluctibus martyrium consummasset, **B.** Nonnus sanctum cadaver per devotionem collegit, et cum omni diligentia tumulavit. Quem mox idem persecutor, qui dicebatur Ulpianus, juxta Tiberis alveum in foveam aquis plenam mergi praecipit, cujus postmodum corpus, consummato triumphali martyrio, in civitate quae Portus dicitur Christiana devotio sepelivit. Illico audita est vox velut infantium, per unam fere horam clamantium, *Deo gratias*. Qui ergo talem vile

meruit clausulam, liquido patuit, quia episcopatum A deserens coram Deo non incurrit offensam.

Nostris quoque temporibus Penniensis episcopus pontificalem cathedram sponte deseruit, seseque illi qui sibi successit sincera admodum devotione substravit. Nam et ipse mihi successor ejus retulit, tanta illum sibi obediencia et humilitate subiectum, ac si se nunquam meminisset super aliquos obtinuisse primatum.

Nostra nihilominus ætatē Liutolphus Callensis episcopus episcopali se dignitate dejecit, successori, qui nunc superest, Ecclesiam tradidit; sicque sibi, si tamen non defuit animus, liberam facultatem ad agendam pœnitentiam 435 procuravit. Felix scilicet illè, qui sic conditionem vitæ suæ in hac mortalitate disponit, ut ei liceat pœnitendo plangere quod B deliquit. Felix, inquam, qui procul a se providus abjicit quidquid illud est quod in viam sibi veritatis obsistit. Quidquid enim in hac vita commisimus, aut hic juxta peccati mensuram per flagella corrigitur, aut futuris procul dubio suppliciis reservatur.

CAPUT VIII.

De converso, qui a SS. Andrea et Gregorio verberatus est.

Quocirca non abs re est, si quod fida fratrum relatione cognovimus, hic etiam breviter inseramus. In monasterio namque, quod Clivus Scauri dicitur, quodque beatus Gregorius infra Romanæ urbis mœnia condidit, puer quidam a parentibus, ut Deo deinceps militaret, oblatus est. Qui postmodum cum jam C adolesceret, de monasterio egressus ad sæculum rediit, uxoremque sibi nuptiali fœdere copulavit: deinde cum jam ad juvenilem pervenisset ætatem, divina sententiâ repente est percussus in gutture, cœpitque ingravescente languoris molestia mori propinquare: tandem male fugitivus, ut ad monasterium reportaretur, expetiit; ibique pœnitentiam de suis pravitatibus, habitumque monachatus accepit. Cùmque uxor ejus cum nonnullis aliis lecto jacentis assisteret, cœpit ille graviter gemere, ululatus emitte-
tere; et tanquam phrenesim pateretur, inordinata vociferatione garrere. Percunctantibus autem eis, cur non ille quiesceret: Nonne, inquit, cernitis beatum Andream apostolum, sanctumque Gregorium acerrimis me suis verberibus unanimiter flagellantes? D Ululans itaque rursus, ac flebiles voces emittens, paululum respirabat, atque dicebat: Modo me verberaverunt, propterea quia monasterium dimisi uxoremque suscepi. Iterumque post fletus atque rugitus, ad momentum quiescens, aiebat: Modo me castigaverunt, quia pauperibus mendicantibus, maximeque Scotigenis, non modo nihil dedi, sed eos etiam, quod flagitiosum est, frequenter irrisi. Rursum ingeminans stridores et gemitus, asserebat quoniam sex nummos a quadam vidua pauperula mutuos accepi, et reddere nolui; quot pedum passibus illa laboravit, dum eos ad me veniendo requireret, tot ergo nunc ictus de sanctorum manibus pertuli,

dum me pariter verberarent. Ut scialis autem quia non mentior, perendie hora sexta de hoc sæculo migraturus sum.

Erat porro tunc sexta feriâ; nocte vero, qua Dominicus illucescebat dies, qui dicitur de Ramis palmarum, de lecto, cunctis mirantibus, non segnis exsiliens, scapulare atque cilicium quæ juxta se erant repente corripuit, moxque ecclesiam beati Andreae attonitus ac festinus intravit: ubi strato compositus, his qui aderant fratribus ait: Ecce sanctorum verberibus flagellatus, ita de corpore purificatus egredior, sicut ex fonte baptismatis mundus exivi. Inter missarum igitur sacrosacta solemnia, Dominica vix passione perlecta, hora 436 qua prædixerat, Deo spiritum reddidit. Nudato autem ad lavandum ex more cadavere, sic vibices ac stigmata in ejus membris undique videbantur, ac si corpus ejus materialibus fuisset virgis allisum.

Sed quid mirum, si sancti Dei, qui judicaturi sunt mandum, in homine qui rationis erat capax, insecti sunt culpam, quandoquidem et de bruto animali, ut ibidem didicimus, expetiere vindictam? Nam in eodem monasterio crypta est, quæ B. Gregorii dicitur, ubi videlicet et fons ejus perspicuis ac frigidis redundat aquis, unde bibeat, et lapideum cubile adhuc cernitur, ubi æstivo tempore quiescebat. Quam aliquando cryptam prægnans canicula casu ingressa est, sive ut æstuans biberet, sive potius ut eo loci parturiret. Sed necdum ad aquas usque per-
tingens, mox ut præfato lectulo propinquavit, moriens corruit. Quanta ergo formidine pensanda sunt homini divina judicia, quando et in animalia ratione carentia tam terribilem Deus exerit disciplinam? Si enim ne simplicem quidem aquam hujus sancti loci noluit omnipotens Deus ut insens canicula tangeret, qua putamus molestia tolerat, cum perversus quilibet ad percipiendum corpus ejus et sanguinem sacris altaribus appropinquat? Sed cum pravus quisque Deum reprobis suis actibus exacerbat, et stimulat, non illi protinus irrogat patientia divina vindictam, quem tamen perpetuam reservat ad pœnam.

CAPUT IX.

De Pandulpho et Joannè principibus in inferno damnatis.

Porro dum styli hujus exaro dictator articulum, ecce Desiderius religiosus Casinensis monasterii abbas accedit. Qui nimirum, sicut beato Danieli cognitione jungitur nominis, sic eum ab illo non separat assertio veritatis. Hic itaque mihi aliquid narrat, quod ipsa ratio persuadet ut scribam. Servus, inquit, Dei Neapolitanæ regionis in prærupta rupe, juxta viam publicam solitarius habitabat. Qui nimirum dum nocturno tempore psalleret, et fenestram cellulæ horarum explorator aperiret, ecce videt multos nigros homines tanquam Æthiopes iter carpere, et longo tractu onustos feno sagmarios comminare. Cuique eos curiosus inquireret, qui essent, cujusque rei gratia hæc jumentorum pabula devectarent: Maligni, inquam, spiritus sumus, et paramus non pabula

pecoribus alendis, sed fomenta potius ignium hominibus comburendis. Præstolamur enim in proximo principem Capuæ Pandulphum, qui jam decumbit; et Joannem magistrum militum Neapolitanæ civitatis, qui adhuc incolumis vivit. Illico vir Dei præfatum Joannem impiger adiit, quæ viderat quæque audierat fideliter cuncta narravit. Per idem tempus imperator Otto secundus, adversus Saracenos præliaturus, Calabriam festinabat. His igitur auditis, Joannes ait: Modo nos necesse est imperatori reverenter occurrere, et cum eo simul de hujus terræ statu provida consideratione tractare. Porro post imperatoris abscessum spondeo **437** quoniam et sæculum deseram, et monachi ordinis habitum sumam.

Ut autem probaret utrum verum esset quod ille narrabat, nuntium protinus ad mœnia Capuana direxit, qui veniens Pandulphum jam mortuum reperit. Ipse quoque magister militum Joannes, antequam illas partes imperator attingeret, vix diebus quindecim supervixit. Quo mortuo mons Vesuvius, unde videlicet gehenna frequenter eructat, in flammam erupit; ut liquido probaretur quia fenem quod a dæmonibus parabatur, nil aliud fuit nisi ignis trucis incendii, qui pravis ac reprobis hominibus debebatur. Nam quandocumque in illis partibus reprobis dives moritur, ignis erumpere de prædicto monte videtur, tantaque sulphuræ resinæ congeries ex ipso Vesuvio protinus fluit, ut torrentem faciat, atque decurrente impetu in mare descendat. Ubi scilicet corporaliter videri potest, quod in Apocalypsi Joannis de reprobis dicitur: « Quia **C** pars illorum erit in stagno ardenti igne, et sulphure, quod est mors secunda (Apoc. xix, 20). »

Enimvero et Salernitanus princeps illius videlicet Guaimarii æque principis, qui ante non plurimos annos pro multis violentiis atque tyrannicis oppressionibus suorum gladiis interemptus est, avus, cum procul aspexisset quadam die de prædicto monte Vesuvio piceas atque sulphureas repente flammam erumpere, protinus ait: Procul dubio sceleratus aliquis dives in proximo moriturus est atque ad inferos descensus. Sed, o cæca mens reprobi hominis, imo terribile super nos iudicium Conditoris! superveniente siquidem proxima nocte, dum securus cum meretrice concumberet, expiravit. **D** Quem illa, ut postmodum referebat, quid contigisset ignorans, diutius pertulit, et vix tandem a se non hominem, sed cadaver exanime prostituta, dejecit.

CAPUT X.

De presbytero qui in Vesuvio monte periit.

Quidam præterea in Neapolitanis partibus presbyter volens certius, quod non licebat, addiscere, illuc, ubi gehennale barathrum ferventius eructabat, præsumptoria decrevit audacia propinquare. Missarum igitur solemniam celebravit, sicque infultus, velut armatus, iter arripuit: sed dum ultra quam solebant homines temerarius accessit, redire non valens postmodum non apparuit.

A Alius quoque presbyter matrem suam Beneventi reliquerat ægrotantem, cumque per Neapolitanos fines domino suo comitatum præberet, exundantibus flammis intendens, clamorem lugentis audivit, quem suæ matris esse procul dubio recognovit. Notavit horam, et tunc evidentissime comperit matrem fuisse defunctam.

Ut igitur ad superiora redeamus, sufficiat jam his duodenos sanctos enumerasse pontifices, qui divini amoris igne ferventes ab ecclesiastica decreverunt administratione desistere, ut terrenis actibus expediti, Deo possent arctius atque familiarius inhærere. Hi nimirum venerandi **438** præsules, tanquam revera viginti quatuor seniores, procidunt ante Sedentem in throno, et adorant viventem in sæcula sæculorum, mittentes coronas suas ante thronum Domini (Apoc. iv). Coronas nempe suas ante Domini thronum mittunt, dum ornamenta propriæ dignitatis pro ejus amore deponunt. Ad eorum quoque similitudinem phialas aureas habent plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum; quia, ut puriores Deo valeant orationes in odorem suavitatis offerre, cunctis se mundi hujus student actibus segregare.

Planè nisi longioris styli fastidium devitarem, beatum quoque Athanasium his non inconvenienter apponerem. Qui videlicet sub Ariano rege Constantio Ecclesiam deferens, ergastulo se cujusdam sanctæ mulieris immersit, ibique geminato triennio, præter cohabitricem suam, cunctis ignotus mortalibus latuit. Poteram et beatissimum his connumerare Martinum; qui jus episcopalis officii velut ex quadam parte deseruit, dum tribus fere lustris ante obitum suum, ut Deo familiarius viveret, a conciliis se synodalibus funditus absentavit.

Beatum quoque Gaudiosum non incongrue superadderem, qui dum Abitunensis Ecclesiæ, quæ videlicet Africanæ diocesis est, cathedram obtineret, Wandalis Africam devastantibus, cum S. Quodvultdeo ac cæteris præsulibus fugit, et in Parthenope civitate monasterium condidit. Si ergo ille fugit ut Wandalarum evaderet gladios, quanto magis ego laqueos æternæ mortis effugere debeo?

Sergius etiam metropolita Damasci non inconvenienter his posset annecti, qui Ecclesiam suam pro Christi amore deseruit, et Romam peregrinus advenit; reperiensque beatorum Bonifacii et Alexii basilicam sacerdotalibus pene officiis destitutam, Benedictum Romanæ sedis antistitem adiit, atque ut se monasterialem ibi permetteret regulam constituere, precibus impetravit. Ubi nimirum longo post tempore religiose degens vitam finivit.

Beatus quoque Gregorius, sicut in registri ejus reperitur Historia, tribus episcopis primæ scilicet Justinianæ, Ariminensi, et tertio cuidam pro sola capitis ægitudine, suas deserendi Ecclesias liberam facultatem dedit eisque reservato de relictis Ecclesiis necessario stipendio, successores substituere non negavit. Quod videlicet qui epistolas Anatolio Constantinopolitano subdiacono, Mariniano Raven-

naui atque Ætherio, episcopis missas legerit, dubitare non poterit.

CAPUT XI.

De tribus aliis episcopis Ecclesias suas itidem deserentibus.

Ecce dum illis viginti quatuor episcopis, quos superius enumeravimus, tres istos, qui auctore B. Gregorio, suas dimiserunt Ecclesias, copulamus: beatos præterea Gaudiosum atque Quodvultdeum, Sergium quoque Damascenum metropolitam his omnibus superaddimus, triginta procul dubio, qui pro divino amore suis renuntiaverunt sedibus, episcopos 439 invenimus. Dicat mihi perscrutator veterum, dicat historiarum, vel annalium quilibet indagator, tot sanctis patribus pastolarem custodiam deserentibus quis unquam apostolicæ sedis pontifex obstitit? Quis eorum quemlibet vel per legationis apices reprehendit, vel per synodalem sententiam condemnavit? Dicat, inquam, vel cum nullatenus possit invenire quid asserat, procacem linguam suam dentibus mordeat, non me injustis detractionibus rodant.

An non et minor Benedictus papa (12), quem supra retulimus, apostolici se culminis administratione privavit, successoremque sibi Gregorium (13); qui Gratianus dicebatur, in Romana sede constituit? Super quibus præsentem Henrico imperatore, cum disceptaret postmodum synodale concilium, quia venalitas intervenerat, depositus est qui suscepit; non excommunicatus est qui deseruit.

Porro autem et B. Benedictum instar magni cuiusdam pontificis, possumus ad exemplum imitationis inducere, qui videlicet commissum non ambigitur regimen dimisisse.

Leo quoque Nonantulanus abbas ad memoriam rediit, qui dum clericalem adhuc speciem gereret, jamque devotione peracta, ab Hierosolymis remeasset, sic vitam suam instituit, ut nil aliud præter unum duntaxat asinum possideret. Cum hoc quotidie saltus, et pascua circumquaque perlustrans, materias congerebat, quibus ad requisita naturæ necessaria fratribus antergia ministraret. Peracto itaque glorifico hujusmodi opere manuum, psalterioque cum ipsa simul exercitatione decurso, protinus ad offerenda Deo sacra mysteria non sine D

multis lacrymis sanctus presbyter accedebat. Postmodum vero ad monasterii regimen violenter attractus, aiebat, (quod infelix frequenter et ipse deploro) Jesum, inquiens, per pedes tenui, et nunc miser et cæcus sæculi molas volvo. Vixque peracto biennio, in manu Ottonis, qui tunc imperii sceptrâ regebat, pastorem 440 baculum reddidit: deinde apud sanctum Bonifacium intra Romana mœnia perseverans, ex omni, quod sibi vitæ hujus residuum fuit, nil aliud, quam æternæ vitæ sibi stipendia procuravit. Ad cujus postmodum sepulturam cæcus veniens, luci pristinae asseritur restitutus.

Verum ne copia deficiente pontificum, ad exempla minus congrua convolasse notemur abbatum, ut non diversum nomen apponam, Leo Ravennas archiepiscopus, mox ut paralysis ejus ora constrinxit, cathedram sprevit, sicque privatus fere quadriennio supervixit. Cui videlicet Fridericus, tertio Ottone feliciter imperante, successit, eique non inopes, quibus aleretur, possessiones Ecclesiæ delegavit.

Horum igitur, aliorumque Patrum auctoritate suffultus, episcopatu simul et monasteriis in sanctis manibus vestris irtractabiliter abrenuntio, omnique jus a me movendæ in posterum quæstionis ac repetitionis abscindo; et quia pro innumeris peccatis meis non sum dignus in ecclesiastica dignitate persistere, det mihi divina misericordia per sanctas orationes vestras, venerabilis pater, eo ipso vitæ quod restat in luctu et poenitentia permanere. Confiteor enim, quia criminosus simul et vitiosus ad honorem hunc, et non sine reprehensione perveni, et in eo reprehensibiliter vixi: ideoque mihi tutum visum est, ut ipse me potius sponte deponerem, quam ante tribunal tremendi judicis in conspectu omnium angelorum et hominum, depositionis sententiam sub æterna damnatione subirem. Sed jam ista sufficiant: Omnipotens Deus, qui incomprehensibili dispensationis suæ consilio, et me ab obtinendi regiminis ambitione dejecit; et vos ad ecclesiastici culminis summa provexit, sancto cordi vestro cujus est inhabitator, inspiret talia mihi per sacras litteras mandata dirigere, quæ meis votis meisque valeant desideriis concordare.

Sit nomen Domini benedictum.

(12) Hujus nominis nonus.

(13) Hujus nominis sextum.

441-442 OPUSCULUM VICESIMUM.

APOLOGETICUS OB DIMISSUM EPISCOPATUM.

ARGUMENTUM. — Excusat se B. Petrus Dam. apud pontificem, quod tenuitatis suæ sibi conscius, episcopatu se abdicavit; ne quis autem illi hoc inconstantia ascriberet (non enim licet semel susceptum deponere regimen), breviter respondet, et multorum Patrum exemplis, qui delato episcopatu uti noluerunt, ostendit magis tutum cepisse consilium tanto onere se levandi: rem præterea arduam, maximeque laboriosam aliis præesse, et episcopatus fungi munere declarat.

Dilectissimis apostolicæ sedis electo, et virga Assur HILDEBRANDO, PETRUS peccator monachus servitatem.

Ferunt, qui in rimandis rerum desudavere naturis, hoc lyncibus naturaliter insitum, quia cum post